

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

11/10-481

23.09.2016

Секретарю Ради національної
безпеки і оборони України

ТУРЧИНОВУ О.В.

Шановний Олександр Валентиновичу!

Надсилаємо адресований Вам депутатський запит народного депутата України Павленка Ю. О., оголошений на засіданні Верховної Ради України 23 вересня 2016 року, для розгляду і надання відповіді автору запиту і Верховній Раді України у встановлений чинним законодавством 15-денний термін.

Додатки: депутатський запит на 9 арк. у 1 прим.;
матеріали на 62 арк. - тільки адресату.

З повагою

А. ПАРУБІЙ

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

01008, м. Київ, вул. Грушевського, 5

"22" вересня 2016 р.
№ 048/3/183-16

СЕКРЕТАРЮ РАДИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І
ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ТУРЧИНОВУ О.В.

*Про критичний стан у
сфері інформаційної
безпеки та свободи слова
в Україні*

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Шановний Олександр Валентиновичу!

В останні роки Україна зіткнулася зі значними загрозами її національній безпеці, які ще не зустрічала за часів своєї незалежності. Так, зважаючи на трагічні події, які призвели до тимчасової окупації Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей та численних людських жертв, наша держава перебуває у становищі, яке потребує рішучих, оперативних та адекватних дій з боку органів державної влади у сфері інформаційної безпеки, як однієї із складових національної безпеки України.

З огляду на комплексний підхід, який створила держава-агресор у інформаційній війні проти України, зокрема щодо впливу на свідомість наших громадян, та останні події у сфері забезпечення свободи слова в Україні інформаційна безпека нашої держави перебуває у вкрай загрозливому становищі.

Відтак, питання захисту та забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки нашої держави стоїть як ніколи гостро.

Стосовно захисту інформаційної безпеки України

Відповідно до статті 1 Закону України "Про основи національної безпеки України" до національної безпеки відноситься захищеність ряду стратегічно важливих напрямків, зокрема інформаційної безпеки.

Відповідно до розробленого ще у 2015 році Міністерством інформаційної політики України проекту Концепції інформаційної безпеки України, який так і не було прийнято, інформаційною безпекою є стан

захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність і недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно – психологічний вплив та умисне спричинення негативних наслідків застосування інформаційних технологій.

В умовах глобальної інформатизації агресор намагається впливати на свідомість наших громадян використовуючи варіативні джерела поширення інформації, зокрема: пресу (газети, журнали, книги), кінематограф, навіть рекламні щити і особливо інтернет. Так, останнє джерело інформації на сьогодні залишається найбільш важливим і важко врегульовуваним, оскільки будь-які спроби встановити цензуру в мережі Інтернет від початку приречені на провал, а здійснення таких дій з боку органів державної влади одразу буде ставити нас в один ряд з такими країнами, як Північна Корея.

Особливу увагу слід приділити соціальним мережам, які, як свідчить досвід останніх десяти років, мають навіть більше важелів впливу на свідомість громадян ніж телебачення і радіо. Активна пропагандистська робота тисяч т.зв. "ботів" агресора ведеться в таких соціальних мережах як Facebook та Вконтакте. У випадку із останнім ресурсом ситуація виглядає особливо загрозливою, оскільки по-суті він перебуває під впливом державних органів країни агресора і головне - знаходиться на другому місці за відвідування серед веб-ресурсів в Україні. В контексті, "антитерористичних" Законів РФ, які набрали чинності 1 серпня цього року, питання постає у критичному світлі, оскільки органи безпеки держави агресора зможуть отримувати необмежений доступ до персональних даних, листування та іншої інформації про користувачів, зокрема громадян України. Достеменно відомо, що такі нововведення точно не підуть на користь громадянам України і інформаційній безпеці нашої країни.

В свою чергу, в даній ситуації боротьба із проблематикою за допомогою методу встановлення виключно заборон та обмежень не властива демократичній державі, з якою себе позиціонує наша країна і від моделі якої ми поступово, але невпинно віддаляємося. Відтак, пріоритетом № 1 для органів державної влади має стати розробка комплексного підходу до протидії державі-агресору у гібридній війні, ключове місце в якому відведене Раді національної безпеки і оборони України.

Крім того, зважаючи на тимчасову окупацію деяких територій України особливо уразливими на сьогодні залишаються прифронтові території та їх мешканці. Тому, особливу увагу захисту від впливу на свідомість наших громадян, як на всій території України, так і на зазначеній вище місцевості, мають забезпечити органи державної влади, які прямо чи опосередковано можуть допомогти у такій боротьбі.

На початку червня цього року, парламентський орган, до предмету відання, якого віднесено забезпечення свободи слова та інформаційної

політики – Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики провів виїзне засідання на території Донецької та Луганської областей. Під час засідання Комітет особисто переконався в критичному становищі у сфері інформаційної безпеки у прифронтових територіях і побачив ряд нагальних проблем, серед яких зокрема:

- використання телерадіоорганізацій, які ведуть свою діяльність з тимчасово окупованих територій і поширюють пропагандистські ідеї окупаційної влади на контрольовані Україною території. Така ситуація завдає непоправної шкоди інформаційному простору прифронтових територій, оскільки сигнал таких мовників не "глушиться" на належному рівні;

- затягування будівництва телевежі на Карачун-горі в Донецькій області. Дана телевежа має стратегічне значення у сфері інформаційного простору нашої держави, а відтак нехтування цим проектом завдає непоправної шкоди нашій країні;

- прийом заборонених в Україні російських телеканалів на прифронтовій території, які впливають на свідомість наших громадян і нав'язують пропагандистські ідеї держави-агресора.

- інші проблемні аспекти захисту інформаційного простору нашої держави, які свідчать про розкоординованість у влади на місцях та центральному рівні.

Надалі, 13 липня 2016 року Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова проаналізувавши у форматі виїзного засідання 6-7 червня 2016 року у містах Лисичанськ та Краматорськ стан інформаційної безпеки в Луганській та Донецькій областях, інформацію, надану представниками Міністерства інформаційної політики України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, керівництвом Концерну РРТ, військово-цивільних державних адміністрацій відвідавши низку населених пунктів зони проведення АТО, зокрема, Станицю Луганську, Щастя, Новоайдар, Попасну, пункт пропуску у селищі Золоте Луганської області, розташування військовослужбовців ЗСУ у зоні розмежування, об'єкти Концерну РРТ у містах Попасній та Слов'янську Донецької області, зустрівшись з колективами телерадіокомпаній «ЛІОТ», «Ірта», «ДоТеБе», **визначив, що державне управління інформаційною сферою у зоні проведення АТО на підконтрольних та непідконтрольних територіях Луганської та Донецької областей є незадовільним**, таким, що не відповідає викликам інформаційної війни і не забезпечує адекватної протидії масштабній інформаційній спецоперації, яку потужно веде на Донбасі пропагандистська машина Кремля.

Комітет зазначив, що це є наслідком розбалансованості, неузгодженості дій Міністерства інформаційної політики, Міністерства фінансів України, Державного комітету з питань телебачення і радіомовлення України, Державної служби спеціального зв'язку та інформатизації України,

Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Донецької та Луганської військово-цивільних державних адміністрацій.

Комітет наголосив на неприпустимості того, що впродовж тривалого часу (майже два роки) не вирішуються нагальні проблеми з відновлення і розбудови технічної інфраструктури поширення на підконтрольні та непідконтрольні території Луганської та Донецької областей аналогового і цифрового сигналу українських мовників. Зокрема, Комітет зазначив, що Донецька обласна військово-цивільна адміністрація не спромоглася замовити проект спорудження нової 180 метрової вежі у місті Покровське (Червоноармійськ). З величезною затримкою розпочалися роботи з відбудови вежі і передавального центру Концерну РРТ на горі Карачун поблизу міста Слов'янськ, нічого не робиться з відновлення виведеної з ладу вежі у місті Попасна, яка знаходиться поблизу лінії зіткнення і де знаходиться *пост військових ЗСУ ГШ* досі не створено ефективної системи нейтралізації сигналу російських телерадіокомпаній, що мовлять на захоплених терористами у містах Донецьк і Луганськ передавачах українських ТРК і належних українським мовникам радіочастотах.

Комітет відзначив, що провайдери сервісів телебачення в мережі Інтернет ігнорують вимоги українського законодавства щодо заборони поширення на території України телерадіопрограм країни-агресора і пропонують споживачам пакети програм з пропагандистськими телеканалами Російської Федерації. Інтернет-провайдери не блокують доступу до сайтів терористів, пропагандистських інтернет-ресурсів країни-агресора. У населених пунктах Донецької і Луганської областей процвітає бізнес піратських контор, які за демпінговими цінами облаштовують домогосподарства пристроями безплатного прийому супутникового телебачення і налаштовують ресивери на прийом російських супутникових телеканалів. Суттєве здорожчання послуг «Укрпошти» з доставки періодичних видань спустошило і без того злиденні бюджети місцевих газет, які виходять мізерними накладками і стають недоступними для масового читача.

З огляду на зазначене, Комітет за наслідками поїздки у Донецьку та Луганську області, ухвалив рішення звернутися з **рекомендаціями Раді національної безпеки та оборони України, Кабінету Міністрів України, Міністерству фінансів України, Міністерству інформаційної політики України, Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерству внутрішніх справ України, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, Міністерству інформаційної політики України, Державному комітету телебачення і радіомовлення України, Луганській і Донецькій обласним військово-цивільним адміністраціям, Українському державному підприємству поштового зв'язку «Укрпошта»** (протокол засідання Комітету № 50 від 13 липня 2016 року).

Крім того, 5 липня 2016 року, під час візиту в Краматорськ і Слав'янськ з нагоди Дня визволення цих міст, Президент України, доручив відновити

телевежу на Карачун-горі протягом двох місяців. Проте, станом 21 вересня 2016 року, тобто вже після більше ніж двох місяців, дане доручення глави держави не виконане. Ситуація довкола затягування будівництва телевежі на Карачун-горі в Донецькій області є дуже важливо, оскільки, дана телевежа має стратегічне та мотиваційне значення у сфері захисту інформаційного простору нашої держави, а відтак нехтування цим проектом завдає непоправної шкоди для інформаційної безпеки нашої країни.

В подальшому, за результатами розгляду вищезазначеного рішення до Комітету надійшли відповіді:

- Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 05.09.2016 р. № 16/01/01-2095;
- Національної поліції України від 22 серпня 2016 року № 9301/02/21-2016;
- Міністерства фінансів України від 31 серпня 2016 року № 31-07040-07-2/25003;
- Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 18 серпня 2016 року № 3а/140;
- Державного комітету телебачення і радіомовлення України від 25 серпня 2016 року № 2728/20/5;
- Луганської обласної військово-цивільної адміністрації від 07 вересня 2016 року № 4/9-4454;
- Донецької обласної військово-цивільної адміністрації від 15 серпня 2016 року № 01-05399-08/02;
- Українського державного підприємства поштового зв'язку "УКРПОШТА" від 01 серпня 2016 року № 2213-1586;
- Міністерства інформаційної політики України від 14 вересня 2016 року № 14-09/04;

Після аналізу відповідей органів державної влади очевидно наступне:

1) органи державної влади поділяють занепокоєння Комітету з приводу стану інформаційної безпеки у прифронтовій території;

2) у відповідях здебільшого йдеться про опис проблематики, з якою зіткнулися адресати рішення Комітету, але по-суті відсутня детальна інформація про оперативні заходи, які вже здійснено для захисту інформаційного простору прифронтових територій. В свою чергу, у відповідях йде мова про можливі шляхи усунення проблематики, проте, вони мають загальний і довготерміновий для реалізації характер. Проте, ситуація не дає часу на очікування і потребує рішучості від компетентних органів, якої наразі немає;

3) відповіді свідчать про розкоординованість органів державної влади, які посилаються один на одного та повідомляють про відсутність повноважень, необхідність погодження проектів нормативно-правових актів з зацікавленими органами державної влади (що необхідно робити терміново, а не місяцями) тощо. Така інертна позиція органів державної влади свідчить

про їх небажання або неспроможність оперативно та рішуче вирішувати окреслені проблеми;

4) подекуди адресати рішення Комітету виявили не бажання йти на компроміси задля вирішення нагальних проблем. Так, УДПЗ "УКРОПШТА" повідомило про недоцільність запровадження системи пільг для видавців та розповсюджувачів суспільно-значущих видань в зоні проведення АТО і порекомендувало Комітету проводити переговори з редакціями для зменшення видавничої вартості видань. Міністерство фінансів України, в свою чергу повідомило, про недоцільність розгляду питання щодо податкового режиму для ДП Концерн РРТ з метою забезпечення підприємства, відповідального за інформаційну безпеку. Оскільки, це може призвести до порушення принципу рівності платників податків. Відтак, є незрозумілим, що важливіше податкова система нашої держави, чи її національна безпека.

5) органи державної влади визнають необхідність вирішення даної проблеми на рівні Ради національної безпеки і оборони України.

Виходячи з даної інформації можна говорити про відсутність бажання та рішучості у органів державної влади для вирішенні питання забезпечення інформаційної безпеки прифронтових територій. Адже, вже більше ніж за три місяці після проведення виїзного засідання Комітету, не було досягнути бодай якихось значних позитивних зрушень, які можуть свідчити про активні дії органів державної влади. Так, телевежа на Карачун-горі стоїть недобудована, проекти актів продовжують погоджуватися, а від мешканців прифронтових територій, як надходили, так і надходять скарги з приводу поширення пропагандистського контенту.

Відтак, задля ефективного вирішення, дане питання повинно стати предметом розгляду Ради національної безпеки і оборони України, адже однією із основних функцій Ради національної безпеки і оборони України є координація та контроль за діяльністю органів державної влади у сфері інформаційної безпеки, яка є невід'ємною частиною національної безпеки України.

Стосовно забезпечення свободи слова в Україні

У питанні забезпечення інформаційної безпеки важливо не переступити ту межу, де закінчується інформаційна безпека і починається наступ на свободу слова.

Так, цензура в Україні заборонена (стаття 15 Конституції України).

Відповідно до статті 34 Основного закону, кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Відповідно до статті 24 Закону України "Про інформацію", цензура, тобто будь-яка вимога, спрямована, зокрема, до журналіста, засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, керівника,

розповсюджувача, узгоджувати інформацію до її поширення або накладення заборони чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації - забороняється. Також, забороняються втручання у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом поширюваної інформації, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно необхідної інформації, накладення заборони на висвітлення окремих тем, показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати суб'єкти владних повноважень, крім випадків, встановлених законом, договором між засновником (власником) і трудовим колективом, редакційним статутом. Водночас, умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів та/або переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику тягне за собою відповідальність згідно із законами України.

Нажаль, останнім часом в Україні трапились непоодинокі випадки, які свідчать про бажання певних осіб придушити свободу слова в Україні. Журналісти стають жертвами злочинів, зазнають постійного втручання у їх діяльність і не можуть почуватися у безпеці. Найрезонанснішими випадками за останній час можна назвати:

- зухвале вбивство журналіста Павла Шеремета в центрі Києва 20 липня 2016 року, який став 65-м журналістом, який загинув за роки незалежності України;
- завдання ножових тілесних ушкоджень головному редактору Forbes Woman Марії Ридван 20 липня 2016 року;
- підпал приміщення та блокування роботи Телеканалу "ІНТЕР" на початку вересня 2016 року, які лише за дивним збігом обставин не призвели до людських жертв і абсолютна нездатність правоохоронних органів оперативно та невідкладно здійснити розслідування цих обставин;
- оприлюднення веб-сайтом "Миротворець" персональних даних вітчизняних журналістів, які були акредитовані в т.зв. терористичних організація ДНР та ЛНР на початку травня 2016 року, що призвело до переслідування цих журналістів, хоча вони є патріотично налаштованими, а така акредитація була єдиною можливістю для висвітлення подій з-за лінії фронту;
- позбавлення права на роботу в Україні відомого журналіста Савіка Шустера в квітні 2016 року, відверте цькування його медіа-проекту з боку фіскальної служби;
- численні випадки фізичного насильства стосовно журналістів під час здійснення ними своєї законної професійної діяльності та перешкоджання їм у проведенні журналістських розслідувань та багато інших випадків утиску свободи слова в Україні.

Вищезазначені події демонструють розбалансованість, розкоординованість і хаос у діях правоохоронних органів та органів державної влади та неспроможність запобігати таким проявам та боротися з їх наслідками. **Відтак, захист свободи слова має бути пріоритетним**

напрямок державної політики у сфері національної безпеки України - нарівні із захистом інформаційної безпеки України.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року, уведеного в дію Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, забезпечення інформаційної безпеки України є одним із основних напрямів державної політики національної безпеки України. Так, відповідно до п. 4.11. вищевказаної Стратегії пріоритетами забезпечення інформаційної безпеки є

- забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії;
- створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них;
- протидія інформаційним операціям проти України, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства;
- розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади;
- виявлення суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності;
- створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики держав - членів НАТО;
- удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу.

Відповідно до статті 1 Закону України "Про основи національної безпеки України", національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, **забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки**, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики

та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам.

Таким чином, нарівні з інформаційною безпекою, захищеність та забезпечення свободи слова є однією із стратегічно важливих складових національної безпеки України. Проте, в Стратегії національної безпеки України немає жодного слова про необхідність захисту свободи слова.

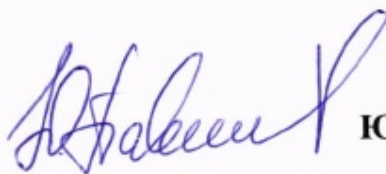
При цьому, хочу звернути увагу на те, що свобода слова та інформаційна безпека в нашій державі перебувають у нерозривному зв'язку і порушення першого - ставить під загрозу друге.

Вважаю, що нехтування питанням інформаційної безпеки та захистом свободи слова завдає непоправної шкоди національній безпеці України, а відтак дане питання потребує оперативного втручання Ради національної безпеки і оборони України. У відповідності до вимог статті 7 Закону України "Про основи національної безпеки України" та статті 9 Закону України "Про Раду національної безпеки і оборони України", прошу розглянути зазначене питання на засіданні Ради Національної безпеки і оборони України.

Додатки: на 62 аркушах

1. Протокол засідання Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики № 50 від 13 липня 2016 року;
2. Лист Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 05.09.2016 р. № 16/01/01-2095;
3. Лист Національної поліції України від 22 серпня 2016 року № 9301/02/21-2016;
4. Лист Міністерства фінансів України від 31 серпня 2016 року № 31-07040-07-2/25003;
5. Лист Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 18 серпня 2016 року № 3а/140;
6. Лист Державного комітету телебачення і радіомовлення України від 25 серпня 2016 року № 2728/20/5;
7. Лист Луганської обласної військово-цивільної адміністрації від 07 вересня 2016 року № 4/9-4454;
8. Лист Донецької обласної військово-цивільної адміністрації від 15 серпня 2016 року № 01-05399-08/02;
9. Лист Українського державного підприємства поштового зв'язку "УКРПОШТА" від 01 серпня 2016 року № 2213-1586;
10. Лист Міністерства інформаційної політики України від 14 вересня 2016 року № 14-09/04.

З повагою,
Народний депутат України
(посв. № 183)

Ю.О.ПАВЛЕНКО